

טועמיה - חיים

לחיות עם הזמן בשבת קודש

ערב תשעה באב - ש"ק פר' ואתחנן תשפ"ג

הרב **מרדכי אלון שליט"א**

נכתב ונערך משמיעה ע"י תלמידים - לא מוגה

זמני כניסת ויציאת השבת:
ירושלים - 19:04 20:18
תל אביב - 19:20 20:20
חיפה - 19:15 20:21
טבריה ומגדל - 19:17 20:19
באר שבע - 19:20 20:19

זמני תחילת וסיום התענית:
ירושלים - 19:45 20:08
תל אביב - 19:43 20:09
חיפה - 19:46 20:12
טבריה ומגדל - 19:41 20:10
באר שבע - 19:43 20:09

תקוות ההתחדשות של תשעה באב

אמר רבי שמונה עשרה שנה היתה בת קול יוצאת בפלטי² [ארמון] של נבוכדנצר ואומרת עבדא בישא זיל חרב ביתה דמרה, דבניה לא שמעין ליה [עבד רע, לך והחרב את ביתו של אדונך שאין בניו שומעים לו]... גם מגבה ייראו, מגבוהו של עולם נתיירא ולא בעי, אמר בעי מצמצמא יתי למעבד לי כדעבד לסבי [נתיירא ולא עלה, אמר - אינו מבקש אלא לכובשני ולעשות לי כמו שעשה לסבא שלי, שנחריב³]. (איכה רבא, פתיחתא, כ"ג)

כלומר, נבוכדנצר אמר (לעצמו) - 'הקב"ה מבקש להשתמש בי כדי להעניש את עם ישראל אבל בסוף הוא יתנקם בי כמו שעשה לזקני שנחריב'. מה עשה? -

...בא וישב בדפני של אנטוכיא, ושלה נבזראדן רב טבחים להחריב את ירושלים. עשה שם שלש שנים ומחצה. בכל יום מקיף את ירושלים ולא היה יכול לכבשה. וכיון שלא היה יכול לכבוש בקש לחזור, נתן הקדוש ברוך הוא בלבו התחיל ממדד בחומה, והיתה שוקעת בכל יום טפחיים ומחצה, עד ששקעה כולה. (שם ד', ט"ו)

אם כן בשבעה באב נכנסו הגויים להיכל, אוכלים, שותים ומקלקלים בו שלשה ימים, בתשעה מוצתת האש ובעשרה בו נשרף הבית.

חמישה דברים אירעו בתשעה באב

אבל כולנו יודעים שתשעה באב התחיל הרבה לפני כן, כמו שמופיע במשנה -

חמשה דברים ארעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז, וחמשה בתשעה באב... בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ, וחרב הבית בראשונה, ובשניה, ונלכדה ביתר, ונחרשה העיר. (משנה תענית ד', ו')

כלומר הדבר הראשון שהיה בתשעה באב הוא שאז נגזר על אבותינו במדבר שלא יכנסו לארץ ישראל, וכפי שמופיע בפרשה שקראנו בשבת האחרונה -

שבעה באב

יום שבעה באב הוא יום מיוחד והוא מפורש בפסוקים המתארים את החורבן אף יותר מיום תשעה באב -

ובחדש החמישי בשבעה לחדש היא שנת תשע-עשרה שנה למלך נבוכדנצר מלך-בבל בא נבזראדן רבי-טבחים עבד מלך-בבל ירושלם. וישרף את-בית-ה' ואת-בית המלך ואת קל-בתי ירושלם ואת-קל-בית גדול שרף באש. (מל"ב כ"ה ח'-ט)

לעומת זאת, בפסוקים מקבילים בספר ירמיהו, מופיע דווקא עשרה באב כיום החורבן -

ובחדש החמישי בעשור לחדש היא שנת תשע-עשרה שנה למלך נבוכדנצר מלך-בבל בא נבזראדן רבי-טבחים עמד לפני מלך-בבל בירושלם. וישרף את-בית-ה' ואת-בית המלך ואת קל-בתי ירושלם ואת-קל-בית הגדול שרף באש. (ירמיהו נ"ב, י"ב-י"ג)

על זה אומרת הגמרא -

ותניא: אי-אפשר לומר 'בשבעה', שכבר נאמר: 'בעשרה', ואי-אפשר לומר 'בעשרה', שכבר נאמר: 'בשבעה'! הא כיצד? בשבעה בו נכנסו הגויים להיכל, ואכלו ושתו וקלקלו בו [שביעי] שמיני ותשיעי¹, עד שפנה היום סמוך לחשכת עשירי, שנאמר (ירמיה ו) "אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב". לעת ערב הציתו בו את האש ונשרף עם שקיעת החמה בעשירי לחדש. והינו דאמר רבי יוחנן (בן זכאי): אלמלא הייתי באותו הדור, לא קבעתיו אלא בעשירי, מפני שרבו של היכל נשרף בו, ורבנן? (אמרי) אתחלתא דפורענותא עדיף, דבתשיעי הוא דהויא. (תענית כ"ט).

כלומר בית המקדש הוצת רק לקראת סוף יום תשעה באב, לפנות ערב, אך החורבן החל כבר שלשה ימים קודם לכן, ב-ז' באב. האמת היא שהחורבן התחיל הרבה לפני כן; המדרש מתאר -

¹ שלשה ימים, כמעין חזקה, לקבע את הרוע.
² "בת קול בפלטיין זו היא הכוח המעורר את הרוע.
³ שנחריב, סבו של נבוכדנצר (ע"פ מדרש איכה רבה), בא אף הוא בימי חזקיה המלך, להחריב את ירושלים אחרי שהגלה את עשרת השבטים, גלות

שנתמקד בתוצאה הזו של חרישת העיר, ביום הזה. ע"פ חז"ל בגמרא, הכוונה במילים "חרישת העיר" לטורנסורפוס הרשע שחרש את ירושלים בשלב השלישי והאחרון.

זה מזכיר קצת גם את הבית הראשון. צום גדליה מתרחש אחרי חורבן בית ראשון; אמנם הבית נחרב, אבל נבוכדנצר ואנשיו רוצים להחזיק פה בירושלים ציבור שיגור פה - הכורמים והיוגבים - ויעבד את האדמה, ואף ממנים את גדליה בן אחיקם להיות ראש האוטונומיה. זה מתואר בנביא -

וּמְדַלַּת הָאָרֶץ הַשְּׂאִיר רַב־טַבָּחִים לְכַרְמִים וְלִיְגָבִים... וְהָעָם הַנִּשְׁאָר בְּאֶרֶץ יְהוּדָה אֲשֶׁר הַשְּׂאִיר נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל וַיִּפְקֵד עֲלֵיהֶם אֶת־גְּדַלְיָהוּ בֶן־אֲחִיקָם בֶּן־שָׁפָן. (מל"ב כ"ה, י"ב, כ"ב)

בירושלים מתחיל להתפתח יישוב יהודי אחרי החורבן. זה היה יישוב חשוב עד כדי כך שיהודים שחיו בעבר הירדן המזרחי ראו את ההתפתחות הזו ורצו לחזור לירושלים, ואחרי שהם חוזרים לירושלים ממשיכה להתפתח. לא מספיק לימדו אותנו את הפסוקים האלה (כמו גם את ענין חרישת העיר בבית שני). ואז, כאשר רואה המלך שבעבר הירדן שהעסק לא הולך לטובתו הוא שולח את ישמעאל בן נתניה, היהודי שלו, להתנקש בגדליה -

וַיְהִי בַחֲדָשׁ הַשְּׂבִיעִי בָּא יִשְׁמַעְאֵל בֶּן־נְתַנְיָה בֶן־אֲלִישָׁמַע מְזַרְעַ הַמְּלוּכָה וַעֲשָׂרָה אַנְשֵׁים אֹתוֹ וַיִּכּוּ אֶת־גְּדַלְיָהוּ וַיָּמָת... (שם כ"ה)

כלומר צום גדליה מתאר בעצם, איך דלת העם שהופכת להיות לנקודת תקווה בציון, מאבדת את תקוותה לא בעקבות בבל והחורבן אלא הרבה לאחר מכן, במלחמת אחים שמתרחשת בסעודת ראש השנה, פה בארמון אצל גדליה, שלא מאמין כשהמודיעין אומר לו שעתידים לרצוח אותו. אז בעצם נחרשת העיר של הבית הראשון, אז בעצם מתרחשת הגלות הסופית השניה - בדומה מאד למה שמתרחש בחורבן השני, כשהתיאורים המזעזעים והקשים ביותר במדרשים ובהיסטוריונים מתארים דווקא את הטבח העצום של מאות אלפי יהודים, את המיליונים שנשארו בחיים ונמכרו כעבדים במחיר נמוך במיוחד (קב שעורים עלה יותר) בעת חרישת העיר. אלו מספרים שקשה לנו לקלוט גם היום. את כל זה מתארים חז"ל בשתי מילות הקוד "נחרשה העיר". איך אמר לי פעם מישהו? לחרוש את העיר זה לא רק לעבור בה עם מחרשה אלא זה גם להפוך אותה לחרישית, שוממה, בלי תושבים. 'שְׁתֵּם תִּפְלְתְנוּ' (ע"פ איכה ג', ח').

לכן כאשר נדבר במהלך ההיסטוריה על דברים אחרים שהתרחשו בתשעה באב - גירוש ספרד ועוד, נבין שאלו מאורעות שמזכירים לא רק את חורבן ההיכל אלא גם את ציון יום חרישת העיר, את הפיכתה הרוחנית של ירושלים למציאות רומאית טמאה, את הפיכתה הרוחנית לאומית של ארץ ישראל לחלק הדרומי של הפרובינקיה הרומאית סיריה-פלשתינה על כל המשתמע מכך.

אֲמִירָאָה אִישׁ בְּאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הַדּוֹר הָרַע הָזֶה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְתַתּ לְאַבְתִּיכֶם. (דברים א', ל"ה)

לא בטוח ששמנו לב לכך מספיק, אבל כל פרשת דברים כולה מדברת על עניין תשעה באב. אחד לאחד. היא מתחילה ב -

רָאָה נְתַתִּי לְפָנֵיכֶם אֶת־הָאָרֶץ בְּאֹרְשׁוֹ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאַבְתִּיכֶם.. (שם ח')

ורש"י מעיר שם שהרי עדיין הארץ לא ניתנה להם, אלא שאילולי חטאו במרגלים -

אין מערער בדבר ואינכם צריכים למלחמה אלו לא שלחו מרגלים לא היו צריכים לכלי זיין. (שם)

ואז עוברת הפרשה לדבר על עניין שליחת המרגלים וכו' - הכל ערב תשעה באב.

הדבר השני שקרה ביום הזה הוא שחרב הבית הראשון, הדבר השלישי הוא חורבן הבית השני, ארבע מאות ותשעים שנה אחרי חורבן הבית הראשון. הדבר הרביעי הוא שנלכדה ביתר, עיר גדולה שהוחרבה במרד בר כוכבא, חמישים ושתים שנה אחרי חורבן הבית השני, והדבר החמישי, שלא תמיד שמים אליו לב מספיק, הוא "נחרשה העיר". ירושלים נחרשה לאחר החורבן. וכך התנבא הנביא -

לְכֹן בְּגִלְלַתְכֶם צִיּוֹן שְׂדֵה תַחֲרֹשׁ וִירוּשָׁלַם עֵינַי תִּהְיֶה... (מיכה ג', י"ג)

הנבואה אמנם נאמרה ע"י מיכה בזמן בית ראשון אך חז"ל אומרים שחרישת העיר היתה אחרי חורבן הבית השני, אחרי המרד בביתר ואף אחרי לכידתה ע"י טורנסורפוס הרשע. זו נקודה חשובה שצריך להבין אותה.

"נחרשה העיר"

כשאנחנו עוסקים בחורבן הבית השני, יש לנו שלשה תאריכים מרכזיים, שלש נקודות ציון חשובות - הראשונה היא חורבן הבית בשנת 70 לספירה למנינם. השניה היא לכידת ביתר חמישים ושתים שנה לאחר מכן - לאחר החורבן, הצליחו היהודים להישאר בעיר ביתר ולקומם ולפתח בה חיים יהודיים, אך אז מגיע מרד בר כוכבא, כשאדריאנוס קיסר, "שחיק טמיא", עמד בראש המלחמה הזו והריסת העיר. המדרשים הקשים ביותר במדרש איכה רבה עוסקים בחורבן ביתר, הרבה יותר מאשר חורבן ירושלים. והדבר השלישי הוא חרישת העיר - חז"ל מתארים שזה התרחש כמה שנים אחרי חורבן ביתר. בחורבן בית המקדש, הרומאים אמנם שרפו את הבית ולקחו איתם כשלל את כלי המקדש וכו' אבל העיר עצמה נשארה כמות שהיא ברובה. חרישת העיר כחמישים שנה לאחר מכן הייתה השואה הגדולה, שמצד הרומאים היתה האמירה ליהודים ש-'נגמר הסיפור'. חשוב לדעת את זה - עם חרישת העיר הופכים הרומאים את שמה של ירושלים לאיליה קפיטולינה, ואף משנים את שם של ממלכת יהודה (ארץ ישראל) לפלשתינה, כחלק מפרובינקת 'סיריה-פלשתינה' (Syria Palaestina). זה לא התרחש ביום אחד, אלא שחז"ל ביקשו

וכלב ליתר המרגלים! אז איפה התחילו הבעיות? - באמונה של עם ישראל -

וְלֹא אָבִיתֶם לְעֵלֶת וּתְמַרּוּ אֶת-פִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם. וּתְרַגְּנוּ בְּאֵהָלֵיכֶם וּתְאָמְרוּ בְּשִׁנְאָת ה' אֱתָנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְתֵת אֶתְנוּ בְיַד הָאֱמֹרִי לְהַשְׁמִידֵנוּ. אָנָּה | אֲנַחְנוּ עֲלִים אֲחֵינוּ הַמָּסוּ אֶת-לִבְנוֹנוּ לְאֹמֵר עִם גְּדוֹל וְרֵם מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בְּשָׁמַיִם וְגַם-בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם... וּבִדְבַר הַזֶּה אֵינְכֶם מְאִמִּינִם בְּ-ה' אֱלֹהֵיכֶם. (שם כ"ו-ל"ב)

ואז ה' נשבע אם יראה מישהו מהאנשים האלה נכנס לארץ ולכן מאז, ארבעים שנה, אנחנו מסתובבים במדבר. ונשים לב טוב לנקודה הזו - תשעה באב הוא לא רק היום בו חזרו המרגלים ונגזר עלינו שלא נכנס לארץ אלא שבכל שנה ושנה במדבר מאז, בתאריך הזה, היו מקברים את המתים שמתו בעקבות החטא הזה, כך ע"פ חז"ל בגמרא בתענית -

יום שכלו בו מתי מדבר. דתניא כל ארבעים שנה שהיו במדבר בכל ערב תשעה באב היה הכרוז יוצא ואומר צאו לחפור והיה כל אחד ואחד יוצא וחופר לו קבר וישן בו שמא ימות קודם שיחפור ולמחר הכרוז יוצא וקורא יבדלו חיים מן המתים וכל שהיה בו נפש חיים היה עומד ויוצא וכל שנה היו עושין כן ובשנת ארבעים שנה עשו ולמחר עמדו כולן חיים וכיון שראו כך תמהו ואמרו שמא טעינו בחשבון החדש חזרו ושכבו בקבריהן בלילות עד ליל חמשה עשר וכיון שראו שנתמלאה הלבנה בט"ו ולא מת אחד מהם ידעו שחשבון חדש מכוון וכבר מ' שנה של גזרה נשלמו קבעו אותה הדור לאותו היום יו"ט. (תענית ל: ברש"י)

כשאמרו לעם ישראל 'תשעה באב' הם לא זכרו רק את האירוע הקשה של חטא המרגלים אלא את תשעה באב מארבעים שנות המדבר, שכל שנה ושנה מתו בו המוני יהודים. אז למה זה היה כל כך טוב בעיני משה?, ומצד שני - אם זו היתה טעות, למה הוא לא מודה בטעותו?

מעפילי עשרה באב

הרעיון פה הוא עמוק מאד, ונגיע אליו רק אחרי שנזכיר דבר נוסף. פתחנו בתחילת דברינו ואמרנו שפרשת דברים היא ההכנה לתשעה באב מתחילתה ועד סופה. זו לא דרשה אלא פשוט; מיד אחרי סיפור המרגלים בפרשה, התורה מתארת מה קורה במוצאי תשעה באב וביום שלמחרת, כלומר בעשרה באב - המעפילים. המעפילים הם בעצם תנועה עצומה של תשובה בעם ישראל של אנשים באים ואומרים 'חטאנו' -

... הִנָּנוּ וְעֵלֵינוּ אֱלֹהֵימָקוֹם אֲשֶׁר-אָמַר ה' פִּי חָטָאנוּ. (במדבר י"ד, מ')

לכאורה זו תנועה הפוכה לגמרי מתנועתם של המרגלים שאמרו 'אנחנו לא עולים', שכן הם באים ומוסרים את הנפש כדי לעלות. אך מה אומר להם משה רבנו? -

אֲלֵימְעֹלוּ כִּי אֵין ה' בְּקִרְבָּכֶם... (שם מ"ב)

תשעה באב - יום קיבור המתים

עבשיו נוכל להתחיל בדבר הראשון שאירע את אבותינו בתשעה באב וממנו לקריאת התורה של יום תשעה באב, עוד לפני שניכנס למגילת איכה. הדבר הראשון שאירע בתשעה באב, כפי שראינו, היה שנתבשרו אבותינו במדבר שלא ייכנסו לארץ ישראל. נשים לב למהלך כי הוא חשוב מאד אך לא תמיד שמים אליו לב. "ויבכו העם בלילה ההוא" (במדבר י"ד, א') ועל זה אמר להם הקב"ה - "אתם בכיתם בכיה של חינוך ואני אקבע לכם בכיה לדורות" (תענית כ"ט). חז"ל הסבירו לנו שבכ"ט בסיון שלח משה רבנו את המרגלים לארבעים יום לתור את הארץ וב-ט' באב הם חוזרים אחרי ארבעים הימים הללו. החשבון הזה מתבאר בפשטות בפרשת בהעלותך, לפי התאריך בו יצאנו לארץ ישראל מהר סיני בשנה השניה.

משה רבנו עצמו מתאר את שליחת המרגלים בפרשת דברים. אמנם כאן הוא מתואר באופן שונה ממה שתואר בחומש במדבר. שם תואר שהקב"ה ציווה את משה "שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען", ואילו כאן מתאר משה רבנו בהרחבה את סיבת שליחת המרגלים, וגם אומר שהוא ראה בזה דבר טוב מאד (דבר שהוא לא היה חייב לומר) -

וּתְקַרְבוּ אֵלַי כָּלְכֶם וּתְאָמְרוּ נְשַׁלְחָה אַנְשִׁים לְפַנֵּינוּ וְיַחְפְּרוּ-לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ וְיִשְׁבוּ אֵתְנוּ דַבֵּר אֶת-הַדִּבְרֵי אֲשֶׁר נַעֲלָה-בָּהּ וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נָבֵא אֱלֹהֵינוּ. (דברים א', כ"ב)

זה מופיע אחרי שבפסוק הקודם כתוב -

רְאֵה נָתַן ה' אֱלֹהֶיךָ לְפָנֶיךָ אֶת-הָאָרֶץ עֲלֶיהָ רֵשׁ כְּאֲשֶׁר דִּבַּר ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לֵךְ אֶל-תִּירָא וְאֶל-תַּחַת. (שם כ"א)

כלומר באים אנשים ומבקשים ממשה לשלוח אנשים לחפור את הארץ. מה היינו מצפים? שמשה רבנו יאמר להם - 'חבר'ה, מה עובר עליכם? הקב"ה אומר "טובה הארץ", "ואעלה אתכם מעניי מצרים אל ארץ טובה ורחבה ארץ זבת חלב ודבש", ואתם אומרים "נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ"? בשביל מה?', אבל במקום זה מתאר משה את תגובתו -

וַיִּיטֹב בְּעֵינֵי הַדָּבָר וַאֲקַח מִכֶּם שְׁנַיִם עֹשֶׁר אַנְשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטוֹ. (שם כ"ג)

אם משה היה סבור שהוא חטא בזה, אז הוא היה צריך לומר את זה, אבל לא רק שהוא איננו סבור כך, אלא שאנחנו יודעים גם שלא על זה הקב"ה מעניש אותנו. לכאורה הייתה כאן החלטה מנהיגותית שגויה, נוראית, שהביאה לאסון הגדול של תשעה באב. ומשה ממשיך -

וַיִּפְנוּ וַיַּעֲלוּ הַהָרָה וַיָּבֵאוּ עַד-נַחַל אֲשַׁכְּל וַיַּרְגְּלוּ אֹתָהּ. וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וַיִּזְרְדוּ אֵלֵינוּ וַיִּשְׁבוּ אֵתְנוּ דַבֵּר וַיִּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר-ה' אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ. (שם כ"ד-כ"ה)

כלומר, לא רק שמשה לא מתאר שהוא טעה אלא שהוא מתאר גם את מעשה המרגלים ב'מנגינה יפה' ואחרת לגמרי ממה שאנחנו זוכרים מספר במדבר. הוא אפילו לא מחלק בין יהושע

הלווא בְּלִבְתְּךָ עִמָּנוּ... (שם ט"ו-ט"ז). הוא כלל לא מעז לבקש את הלוחות פעם נוספת אלא כל תפילותיו הן שישאיר את ישראל בחיים ויכניס אותם לארץ. בסוף הקב"ה אומר לו שהוא יקבל את הלוחות אבל משה התפלל רק על הזכות להמשיך את המסע, שהקב"ה יקיים את ההבטחה - "...אֲעִלָּה אֶתְכֶם מֵעֵינֵי מִצְרַיִם... אֶל אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ" (שם ג', י"ז). ואל המסע הזה מקבל משה את ההודעה - 'אתה יכול ללכת'. בכ' באייר מתחילים ללכת לארץ ישראל, ושם יש כמה 'תקיעות' - המתאוננים, קברות התאוה, שבעה ימים שמתעכבים בגלל מרים, והנה מגיעים אל הדבר העיקרי; משה רבנו שולח מרגלים "לתור את הארץ";

ארבעים יום - הזדמנות שניה

זו הפעם השנייה שהמושג "ארבעים יום" מוזכר, אלא שהפעם לא הקב"ה נוקב במושג הזה אלא משה רבנו אומר אותו והקב"ה לא רוצה בו -

שלח לך. לדעתך (סוטה לד:). **אני איני מצוה לך, אם תרצה שלח.** (רש"י במדבר י"ג, א').

וצריך להבין, אם הקב"ה מתנגד לזה הוא היה צריך לאסור את זה על משה. למה הוא לא אומר לו 'לא'. משה רבנו רוצה שנעלה לארץ ישראל ונגיע לגאולה הגדולה שהיא הייעוד איתנו יצאנו מצרים, יחד עם משה, להקים בית תפילה לכל העמים, אבל הפעם כל זה יתרחש בעזרת האתערותא דלתתא שלנו, כאשר אנחנו בונים את הכלים ומתחדשים מלמטה. ארבעים הימים הראשונים שמתחילים ב-ו' בסיון ועד ל"ז בתמוז, היו ארבעים יום שהקב"ה אמר מלמעלה, ואילו אנחנו ראינו את הקולות ולא היינו כלים לקלוט את העוצמה הרוחנית הזו. לא היינו יכולים להכיל את האור האלוקי הזה - והנה ההזדמנות, חושב משה, של הפעם השניה והיחידה הנוספת בהיסטוריה (עד לפעם השלישית של הגאולה השלמה שתבוא בב"א).

תשעה באב הוא הפעם שאלמלא היו נופלים המרגלים בחטא - היינו הולכים יחד איתם ונכנסים לארץ ישראל ובונים את בית התפילה לכל העמים. הפעם עם הלוחות השניים, הפעם באתערותא דלתתא, הפעם בכלים שמשה רבנו בונה איתנו, ולכן ויטיב בעיני הדבר", ולכן זה כל כך מהותי למשה רבנו לשלוח אותם. והוא מתאר שהרצון בא מאיתנו - "ותקרבון אלי...".

ארבעים הימים הללו, שמסתיימים בתשעה באב, מתהפכים ליום בביה לדורות. בעצם, מי שמתבונן בעומק מבין שהמיצרים של ימי בין המיצרים הם התאריכים שהיו אמורים להיות אופציה א', של איתערותא דלעילא, ארבעים יום מ-ו' בסיון, ואופציה ב', של איתערותא דלתתא, ארבעים ימים מכ"ט בסיון בהם משה רבנו שולח את המרגלים על פי "ותקרבון אלי כולכם".

ומי שתופס את זה מבין שההתעוררות הזו לא כבתה ולכן המעפילים המשיכו את ההתעוררות הזו כמעט מבלי יכולת להפסיק - "הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה' כי חטאנו" -

אך הם עולים בכל זאת, "וארון ברית ה' ומשה לא משו מקרב המחנה" (שם מ"ד), ואז מתרחשת טרגדיה לא פחות גדולה מאשר במרגלים. במרגלים העונש התחיל רק בשנה שלאחר מכן, ואילו במעפילים העונש היה מיידי -

וַיֵּצֵא הָאֱלֹהִים הַיֵּשֵׁב בְּהַר הַהוּא לְקִרְאֹתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֶתְכֶם כְּאִשׁ תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּכְתּוּ אֶתְכֶם בְּשַׁעִיר עַד-חֲרָמָה. (דברים א', מ"ד)

כמו יתושים חיסלו אתכם!

עם יד על הלב - האם מספיק שמנו לב לכך שתשעה באב ועשרה באב מתחיל כבר בחטא המרגלים? זו נקודה חשובה, שגם בחטא המרגלים יש תשעה באב (אסון המרגלים) ועשרה באב (אסון המעפילים), ממש כמו שתיארנו בדברי רבי יוחנן - בתשעה באב ההצתה ובעשרה באב השריפה. כלומר המושג 'עשרה באב' קיים כבר בשלב הראשון, כבר בחטא המרגלים, והשריפה בפועל היתה במעפילים. בחטא המרגלים ניתן עונש נוראי לארבעים השנה הקרובות ועשרת המרגלים מתו מיד, ובחטא המעפילים היתה טרגדיה מיידי של העם - ואנחנו מציינים את תשעה באב. למה בעיני משה זה לא היה נורא?

בין שני מיצרים

רעי ואהובי, ישנם שני תאריכים שההיסטוריה היהודית מציינת אותם כאילו בתוך הצומות. הם פותחים ומסיימים את ימי בין המיצרים - הם המיצרים. י"ז בתמוז ותשעה באב. אבל חוץ מזה שהם תעניות הם אולי התאריכים המשמעותיים ביותר בהיסטוריה שלנו. נסביר;

ב-ו' בסיון הגענו למעמד הר סיני וראינו את הקולות. ביום זה עלה משה רבנו לארבעים יום אל ההר, עם קריאתו של הקב"ה, שבסופם מה שאמור לקרות הוא שמשה ירד עם הלוחות, ויחד עם משה ועם הלוחות הללו, ש-"מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הִמָּה" (שמות ל"ב, ט"ז), אנחנו אמורים ללכת לארץ ישראל ולהקים שם "בית תפילה לכל העמים". אלמלא חטאנו בעגל, שבעה עשר בתמוז היה היום שעל פי התוכניות אמור היה להיות יום הגאולה הגדולה של העולם, אך אז הכל התהפך.

בואו ננסה להבין את המושג "מיצר". מיצר הוא דבר שבמהותו רחב מאד ומישהו בא ומיצר עלי, סוגר עלי, ואני לא יכול לפתוח אותו, אני כאילו לא יכול לנשום. רק אם אני מבין מה אמור היה להיות ביום י"ז בתמוז אני אבין את המשמעות של מה שקרה בפועל בתאריך הזה. הקב"ה, כתוצאה ממעשה העגל, מבקש להשמיד את עם ישראל, משה רבנו מתפלל עלינו ארבעים ימים, הקב"ה קורא לו בר"ח אלול והוא עולה להר ויורד ביום הכיפורים עם הלוחות השניים ואנחנו בונים את המשכן, החל ממחרת, ב"א בתשרי. כמעט שנה לאחר הגעתנו להר סיני, בכ' באייר אנו מצויים לצאת למסע לארץ ישראל.

זו נקודה עצומה. על זה היו עיקר התפילות של משה רבנו - "רְאֵה אֶתְּךָ אֱמֹר אֵלֵי הֲעַל אֶת הָעָם הַזֶּה וְאֶתְּךָ לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֶת אֲשֶׁר תַּשְׁלַח עִמִּי" (שמות ל"ג, י"ב), "...אִם אֵין פְּנִיךָ הַלְכִים אֵל תַּעֲלֶנּוּ מִזֶּה. וּבְמָה יוֹדַע אֲפֹאֵ כִי מִצְרֵי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמְּךָ

בְּצַר לְךָ וּמִצָּאֹף כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים וְשִׁבְתָּ
עַד-ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעַתְּ בְּקוֹלוֹ. כִּי אֵל רַחוּם ה' אֱלֹהֶיךָ... (שם
ל"א)

נו, מה חשבת? שהוא באמת ישמיד אותך?! -

...לֹא יִרְפָּךְ וְלֹא יִשְׁחִיתֶךָ וְלֹא יִשְׁפֹּחַ אֶת-בְּרִית אֲבֹתֶיךָ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע לָהֶם. (שם)

רגע, אז באמת לא הבנו. אז למה קודם נאמר "השמד
תשמדון"? להלן נראה את התשובה, אבל בינתיים עוברת
הפרשה לעניינים אחרים לגמרי -

כִּי שָׂאֵל-נָא לַיָּמִים רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר-הָיוּ לְפָנֶיךָ לְמִן-הַיּוֹם אֲשֶׁר
בָּרָא אֱלֹהִים | אָדָם עַל-הָאָרֶץ וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם וְעַד-קִצְהָ
הַשָּׁמַיִם הַנְּהִיחָה כְּדָבָר הַגְּדוֹל הַזֶּה אוֹ הַנִּשְׁמַע כְּמָהוּ. (שם ל"ב)
מדובר על מעמד הר סיני, אבל אם כן - איך זה קשור לתשעה
באב?

הַשְּׁמַע עִם קוֹל אֱלֹהִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ-הָאֵשׁ כְּאֲשֶׁר-שָׁמַעַתְּ אֹתָהּ
וַיְחִי. אוֹ | הַנִּסָּה אֱלֹהִים לְבוֹא לְקַחַת לּוֹ גוֹי מִקְרֵב גוֹי בְּמִסְתֵּ
בְּאֵתָת וּבְמִפְתֵּי וּבְמִלְחָמָה וּבִיד תִּזְקָה וּבְזִרְע נְטוּיָה
וּבְמִזְרָאִים גְּדֻלִים כְּכֹל אֲשֶׁר-עָשָׂה לָכֶם ה' אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם
לְעֵינֶיךָ. (שם ל"ג-ד')

"קול א-להים מדבר מתוך האש" זה מעמד הר סיני, זה מתאים
לחג השבועות, לא לתשעה באב. ואחרי זה כל יציאת מצרים
מופיעה בפסוקים, ומיד חוזרים וממשיכים במעמד הר סיני -

אֹתָהּ הָרָאָת לְדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְבָּדוֹ. מִן-
הַשָּׁמַיִם הַשְּׁמִיעַךְ אֶת-קוֹלוֹ לִיסְרָךְ וְעַל-הָאָרֶץ הָרָאָךְ אֶת-אֲשׁוֹ
הַגְּדוֹלָה וְדַבְּרִי שְׁמַעַתְּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ. (שם ל"ה-ו')

מישהו אמר פעם שהפרשה הזו טובה כמעט לכל החגים,
אפילו לשמחת תורה, אבל מה הקשר של זה לתשעה באב?!

וְתַחַת כִּי אֶהְבֵּ אֶת-אֲבֹתֶיךָ וַיִּבְחַר בְּזִרְעוֹ אַחֲרָיו וַיּוֹצֵאֲךָ בְּפָנָיו
בְּכַחוֹ הַגְּדֹל מִמִּצְרַיִם. לְהוֹרִישׁ גִּזְיִים גְּדֻלִים וְעֲצָמִים מִמֶּךָ
מִפְּנֵיךָ לְהַבְיִאֲךָ לְתַת-לֶךָ אֶת-אֶרֶצַּם נְחֻלָּה כִּיּוֹם הַזֶּה. וַיִּדְעַתְּ
הַיּוֹם וְהַשְּׁבֵת אֶל-לִבְבְּךָ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל
וְעַל-הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד. (ל"ז-ט')

כל 'עלינו לשבח' נמצא פה, אבל מה הקשר לתשעה באב? איך
זו הקריאה של תשעה באב? וזה מסתיים -

וְשָׁמַרְתָּ אֶת-תְּקִיּוֹ וְאֶת-מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֶנְכִי מְצַוֶּךָ הַיּוֹם אֲשֶׁר
יִיטֵב לְךָ וּלְבְנֵיךָ אַחֲרֶיךָ וְלִמְעַן תִּאָּרִיךְ יָמִים עַל-הָאָדָמָה אֲשֶׁר
ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ כָּל-הַיָּמִים. (שם מ')

ואין לומר שזה בא כנחמה לחורבן שאנחנו מתאבלים עליו ביום
הזה כי קוראים את זה בשחרית, ואין זה זמן נחמה עדיין.

צדקה עשה עמנו הקב"ה בחורבן

תחזיקו טוב. צריך לחזור על זה שוב ושוב וצריך ללמוד את
הפרשה הזו השבוע פעמיים - גם כקריאה של תשעה באב וגם

שמגילת איכה איננה מגילת החורבן אלא מגילת התשובה, מגילת
ההתחדשות (להלן).

ושם היה החטא הנורא שלהם כי לא יתכן שההתעוררות הזו
שתבוא שלא דרך משה וארון ברית ה'. כך אף מנסה כלב לתקן
את העם במרגלים - "ויהס כלב את העם אל משה ויאמר עלה
נעלה" (במדבר י"ג, ל').

כנכנסו לכל הביאור הזה כי גם ביום תשעה באב, גם בחטא
המרגלים, גם בחורבן שני הבתים, גם לאחר מכן בלכידתה של
ביתר ובחרישת העיר, מתרחש פה בעומק תהליך של תשובה,
תהליך של תיקון. של גאולה. תהליך שנוכל לתפוס אותו רק
כאשר נתעורר להבין את הכח שלנו להתעורר לתשובה,
לגאולה.

"ובקשתם משם"

בהמשך לכך נבין בעת את קריאת התורה שנתקנה ליום
תשעה באב. זו קריאה שמהווה כחלק מפרשת ואתחנן שאף
נקרא בשבת הקרובה, ולכאורה לא נראית כקשורה לתשעה
באב, אבל זה ממש מבהיל -

כִּי-תוֹלִיד בְּנִים וּבָנִים בְּנִים וְנוֹשְׁתֶּם בְּאָרֶץ וְהִשְׁחַתֶּם וְעִשִׂיתֶם
פְּסָל תְּמוֹנֹת כָּל וְעִשִׂיתֶם הִרְעָ בְּעֵינֵי ה'-אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִיבוֹ.
הַעִידֹתִי בְכֶם הַיּוֹם אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ כִּי-אֲבֹד תִּאֲבְדוּן
מִהָרָ מִעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִתְּם עֲבָרִים אֶת-הַיָּרְדֵן שְׁמָה לְרִשְׁתָּהּ
לֹא-תִאָּרִיכוּ יָמִים עֲלֶיהָ כִּי הַשְּׁמַד תִּשְׁמְדוּן. (דברים ד' כ"ה-כ"ו)

אני לא מכיר עוד פסוק עם קושי כמו זה המופיע פה. האם
שמנו לב לפסוק? - כשתגיעו למצב של התיישנות בארץ⁴, "לא
תארכו ימים עליה כי השמד תשמדון". וצריך להבין - אין עוד
פסוק שאומר בצורה כל כך ברורה שהתוצאה היא השמדה
טוטאלית - "השמד תשמדון", אבל מצד שני אנחנו תמיד ידענו
ש-"נִצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנָּחַם" (שמו"א ט"ו, כ"ט). לא כתוב
פה שנגלה אל מחוץ לארץ, אלא הסוף יהיה "הישמד
תשמדון!" ועוד, זה לא מסתדר עם הפסוק הבא -

וְהִפִּיץ ה' אֶתְכֶם בְּעַמִּים וּנְשַׁאֲרְתֶם מִתִּי מִסְפָּר בְּגוֹיִם אֲשֶׁר
יִנְהַג ה' אֶתְכֶם שְׁמָה. (שם כ"ז)

וההמשך -

וְעַבְדְתֶם-שָׁם אֱלֹהִים מְעַשֵּׂה יְדֵי אָדָם עֵץ וָאֶבֶן אֲשֶׁר לֹא-
יִרְאוּן וְלֹא יִשְׁמְעוּן וְלֹא יֵאָכְלוּן וְלֹא יִרְיחוּ. וּבִקְשַׁתֶּם מִשָּׁם
אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ וּמִצָּאָתָּה כִּי תִדְרָשְׁנּוּ בְּכָל-לְבַבְךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ.
(שם כ"ח-כ"ט)

וגם כאן צריך להבין - למה רק ששם, בגלות, נבקש את ה'
ונמצאה? הרי גם שם נעבוד "א-להים מעשה ידי אדם עץ
ואבן..!?! - והתשובה היא, שלא כתוב "ובקשתם שם את ה'
אלקיך" אלא דווקא "ובקשתם משם... - שדווקא משם נגיע
לבקשה. המפרשים העמוקים אומרים שביאור המילה "משם"
אינו רק 'מהמקום ההוא', אלא גם 'מהשימון ההוא',
מהשממה שנהיה בה, ודווקא אז הנשמה מתגלית ואז -

⁴ ובדיק ב'זה לעומת זה', מול ה-'ונושנתם', מסתיימת מגילת איכה -
"הַשִּׁיבֵנו ה' אֱלֹהֵינוּ וְנִשְׁוֹבָה חַדָּשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם" (איכה ה', כ"א). צריך לקלוט

אגלה כי "אל רחום ה' אלוֹקֵינוּ", ואז אני אבין את מעמד הר סיני. כי מה שקרה במעמד הר סיני היה דבר אחד - "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו", וכי שמבאר שם רש"י -

כשנתן הקב"ה את התורה פתח להם שבעה רקיעים, וכשם שקרע את העליונים, כך קרע את התחתונים וראו שהוא יחידי [בעולמו], לכך נאמר אתה הראת לדעת.

ואז אתה מבין שהכל יכול להתחדש, להתעורר, שהכל הפיך - "וַיִּדְעַתְּ הַיּוֹם וְהִשְׁבַּתָּ אֶל-לִבְבְּךָ פִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים בְּשֵׁמִים מְמַלְעַל וְעַל-הָאָרֶץ מִתְחַתְּ אֵין עוֹד". זו הפרשה של תשעה באב! "השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם" - החורבן שמתואר במגילת איכה הוא הצדקה שעשה ה' עמנו כדי שלא נתיישן, הוא שתי השנים שלפני שהיינו נשמידים ח"ו, כדי שלא נהיה ככל העמים, כי ראוי שנזכור שכל חומר בלה, כל עם כלה, כל מדינה נגמרת.

'אבא, תחדש אותי לגמרי'

מהי "ונחרשה העיר"? - שאם לא הספיק לכם החורבן של תשעה באב, אם לא הספיקה שלכם השואה של ביתר, יבוא טורונסורפוס הרשע ויחרוש את העיר ויגלה אותנו לעבדים בעשרה גרוש. התיאורים הקשים ביותר שיש. ירושלים תהפוך לאיליה קפיטולינה וארץ ישראל, יהודה, תיהפך לסיריה-פלשתינה, כדי שאני אגיע לשממה הזו שרק ממנה אני אתעורר ואבין שאין עוד מלבדו ית'. לא האבנים, לא הבתים, לא ההיכל.

כל סיפור תשעה באב הוא הכח לקלוט שאנחנו אומרים לקב"ה - 'רבש"ע, זה גדול עלינו. אפילו תשובה אנחנו לא יודעים איך עושים, ולכן - "השיבנו ה' אליך ונשובה". תעורר בנו אתה את נקודת האמונה בהתחדשות, את האמונה בתשובה, האמונה בהפיכות, האמונה של איש ברעהו, כי הגלות היא ההתיישנות'.

משה רבנו רצה לשלוח מרגלים לארבעים יום כדי לקיים בנו "והתחזקתם ולקחתם מפי הארץ", אבל אנחנו נכשלנו. ואז אמר לנו הקב"ה -

וְטַפְכֶם אֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם לְבֹי יְהוָה וּבְנֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּ הַיּוֹם טוֹב וְרָע הֵמָּה יָבֹאוּ שָׁמָּה וְלָהֶם אֶתְנֶנָּה וְהֵם יִירְשׁוּהָ. (דברים א', ל"ט)

רק הבנים, שיבואו מהשימוון, מהכלום, מההתחדשות, יוכלו להיבנס. היינו צריכים לתפוס שיש כאן תהליך ולהאמין שהקב"ה מעורר בנו את הכח הזה דווקא מהמקום שנראה לנו כחורבן, שהוא אינו אלא צדקה, כדי שלא נגיע למציאות הפשוטה, הרגילה, אם אנחנו נוהגים כחומר שלא מאמין בהתחדשות שלו שהוא בלה, אך בסיפור המעפילים שוב ניסינו

בקריאה של השבת. הפרשה התחילה במילה "ונושנתם". בואו נראה את רש"י על המילה הזו. נזכור שרש"י, הפשטן הגדול, כאשר הוא רוצה להביא מדרש הוא מדייק ואומר "איתא במדרש", "דרש רבי תנחומא", "שמעתי מפי רבי משה הדרשן" וכיו"ב. לעיתים הוא גם מביא רמזים אבל הוא מצוין שזה רמז, ואילו כאן על המילה 'ונושנתם' הוא אומר את הדברים הבאים (ונזכור שאנחנו לומדים את הדברים על רקע הקושי שהיה לנו בפסוקים, שאם "השמד תשמדון" איך "והפיץ ה' אתכם", ו"אל רחום וחנון") -

ונושנתם. רמז להם שיגלו ממנה לסוף שמונה מאות וחמשים ושתים שנה כמנין 'ונושנתם', והוא הקדים והגלם לסוף שמונה מאות וחמשים, והקדים שתי שנים ל'ונושנתם', כדי שלא יתקיים בהם 'כי אבד תאבדון'. וזהו שנאמר 'וישקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלהינו' (דניאל ט, יד), 'צדקה עשה עמנו, שמהר להביאה ב' שנים לפני זמנה' (סנהדרין לח). (שם כ"ה).

זה נשמע כמו פירוש של 'בעל הטורים' אבל זה רש"י! מה הביא את רש"י לפרש כך? שמונה מאות וחמשים שנה מורכב מארבע מאות וארבעים שנה משנכנסו לארץ ועד שנבנה הבית ע"י שלמה המלך,⁵ ועוד ארבע מאות ועשר שנים שבהם עמד הבית הראשון. והקב"ה הקדים את החורבן בשנתיים כדי שלא יתקיים בהם 'כי אבד תאבדון', ועל זה נאמר בדניאל - "...כי צדיק ה' א-להינו". חז"ל תמהים - האם על זה נאמר 'צדיק?' אפשר לומר 'כי ה' עושה אמת', 'כי הוא מעניש' וכו', אבל צדיק? והם מפרשים - כן, זו צדקה שהוא הקדים את הרעה, את החורבן, בשנתיים, כי אם הוא היה מחכה את השנתיים הנוספות היה מתקיים בנו "כי השמד תשמדון" - אבדון טוטאלי ח"ו. כלומר החורבן על פי רש"י - ועל פי הפרשה - הוא התרופה האחרונה שניתנה ברגע האחרון למחלה הארורה שנקראת "התיישנות". התיישנות היא חוסר האמונה שאפשר להתחדש. שאני מתפלל היום כי התפללתי גם אתמול, שאני לא מאמין שאני יכול להתחדש, אני לא מאמין בתשובה, בגאולה. אני לא מאמין שהרהור תשובה יכול להפוך אותי, שאני לא מאמין שהכל הפיך. אני פשוט נהייתי 'בן אדם ריאלי'. כי ברגע שיש התיישנות אני 'מיישר קו' עם האוירה הכללית ומשם הדרך קצרה מאד ל-"השחתתם ועשיתם פסל". ההשחתה ועשיית הפסל הזו הייתה תוך כדי שהבית הראשון עמד על תילו בבנינו, כשלמטה בגיא בן הינום היו מולך לעבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים.

תתעורר, יהודי, תתעורר

ואז מביא הקב"ה את החורבן ומגמתו היא אחת - לעורר אותי, לחדש אותי, כדי ששם, תוך כדי שאני עובד "מעשה ידי אדם עץ ואבן" מתוך ההרגל, מתוך השימוון, אני אגלה מחדש את הנשמה ואבקש ואדרוש את ה' בכל לבבי ובכל נפשי. אז אני

⁵ "ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים בשנה הרביעית בחדש זה הוא החדש השני למלך שלמה על ישראל ויבן הבית לה". (מל"א ו', א')

ליה ידעית מן געייתא דתורך. עד דהוה עסיק עמיה געת זימנא אחריתי, אמר לו אסר תורך אסר פדנך דאתייליד פריקהון דיהודאי. אמר ליה ומה שמיה, אמר לו מנחם שמייה... (איכה רבה א', נ"א)

תרגום – "מעשה באדם אחד שהיה חורש את שדהו (בערב החורבן). געתה פרתו. עבר ערבי אחד ואמר לו: מי אתה? אמר לו: יהודי אני. אמר לו: התר שורך והתר מחרשתך. אמר לו: למה? אמר לו: שהרי נחרב בית המקדש. אמר לו: מאין לך? אמר לו: יודע אני מגעיית פרתך.⁶ בינתיים געתה הפרה שנית. אמר לו: אסור פרתך ואסור מחרשתך, שהרי נולד משיח היהודים. אמר לו: ומה שמו? אמר לו: מנחם שמו..."

הבנת הערבי את חורבן הבית ע"י קול געיית הפרה משמעותה בעומק היא שכל הטבע כולו מרגיש את חורבן בית המקדש. שהעולם איבד את ההתחדשות שלו. שהתקע יצא מהשקע. שהחומר כלה. ומיד אחר כך, כשהוא אומר לו לאסור את הפרה ואת המחרשה - 'ששמעתי בגעיית הפרה שנולד המשיח שלכם', אף זה מורגש בעולם. אנחנו צריכים לתפוס שזה אותו הסוד - "צדקה עשה עמנו שהקדים שתי שנים", כדי שנוכל להתעורר. ולזה כיון משה שיהיה היום של תשעה באב - הוא ידע מה הוא עושה כשהוא שלח את המרגלים ארבעים יום קודם תשעה באב, ולזה כיון הקב"ה שבכל שנה ושנה בתשעה באב קברנו את מתינו והתחדשו בבאים אחריהם, וכך שני החורבנות, וכך לכידת ביתך, וכך בשיא - חרישת העיר.

יה"ר שהקב"ה יהפוך לנו את צום החמישי הזה לטובה ולברכה, ונזכה שהכל יתהפך לששון ולשמחה ולגאולה שלמה ממש - "השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם", בב"א.

לדג עליו. "השמד תשמדון" כלל איננו עונש אלא תוצאה, תוצאה של "ונושנתם".

זה ביטוי מדהים לתיאור החורבן "ונושנתם". האם ראיתם שולחן שלא מתיישן? קיר שלא מתיישן? בגד לא מתיישן? - כך גם אתם מתיישנים. כל אומה מתיישנת. ומהו תשעה באב? - זו היכולת שלא להתיישן, היכולת להתעורר ולהתחדש. "אתה הראת לדעת כי ה' הוא הא-להים אין עוד מלבדו" - זה ברך, בתוכך, בדי. אן. אי. שלך, היכולת להתחדש ולהתעורר, להתהפך.

זה עומק סיפור תשעה באב.

העולם מרגיש חורבן, העולם מרגיש משיח

נדמה שהדברים האלה נכונים כל יום ויום, ואנו אכן אומרים את הפסוקים הללו בכל יום ויום -

אַתָּה הָרֵאָתָ לְדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ... וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֶל-לְבַבְךָ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׂמִים מִמֶּעַל וְעַל-הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד.

"אין עוד מלבדו" - וזה העיקר. כי אם יש לי כל מיני הרצאות ושיעורים על הקב"ה, אבל יש עוד מלבדו - אז אין כלום וזה לא שווה כלום. הפסוק היום-יומי הזה הוא הכח ששיאו ביום הענק הזה של תשעה באב. כשחז"ל אומרים שתשעה באב הוא "מועד" ולהלכה אין אומרים בו תחנון כי הוא מועד, זה בגלל שפוטנציאלית והיסטורית זה מהותו, ובעז"ה נראה את זה בנגלה כמה שיותר תכף וממש. זהו היום שבו כל ההתחדשות יכולה להופיע.

איך אמר שם אותו ערבי במדרש המפורסם -

עובדא הוה בחד בר נש דהוה קא רדי, געת חדא תורתיה, עבר עלוי חד ערבי, אמר ליה מה את, אמר ליה יהודאי אנא, אמר ליה שרי תורך ושרי פדנך, אמר ליה למה, אמר ליה דבית מקדשון דיהודאי חרב. אמר ליה מנא ידעת, אמר

השיעור מוקדש לע"נ
אליהו בן וויזאן ז"ל
אליעזר חיים ב"ר יצחק ז"ל
ולחבדיל לרפואת
עמרם בן אירדה חיה,
אלראי בן בת שבע ובנותיו
עביה בת פינגא רחל,
ניתאי בן שני דניאלה,
כרמל מרדכי בן טל שרה

להקדשת שיעורים ניתן לפנות בהודעת וואטסאפ
לעמנואל - 054-7500516